

توسعه پایدار گردشگری استان کرمان

توسعه پایدار گردشگری عبارت است از گسترش صنعت گردشگری و جذب گردشگران به کشور با استفاده از منابع موجود، به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامع و انتظارات گردشگران، بتواند وحدت، یکپارچگی، هویت فرهنگی، سلامت محیط زیست، تعادل اقتصادی و رفاه مردمان کشور و میهمانان آن‌ها را به‌طور متوازن و پیوسته در حد بهینه تأمین کند.

دکتر یحیی کمالی

عضو هیئت‌علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه شهید باهنر کرمان

بسیاری از کشورهای در حال توسعه، اهمیت گردشگری را به‌عنوان عامل مهم در توسعه اقتصادی درک کرده‌اند (یانگ، ۲۰۱۳: ۱۴۴). گردشگری به یکی از ارکان مهم اقتصاد جهانی تبدیل شده است. گردشگری، صنعتی بین بخشی است که نیازمند ارتباط و تعامل گسترده با سایر بخش‌هاست. «توسعه گردشگری متضمن توجه به توسعه در همه سطوح فردی، سازمانی، ملی و بین‌المللی است و پایداری آن مستلزم استفاده از منابع، مدیریت، سرمایه‌گذاری، پیشرفت فناوری و تغییر ساختاری و نهادی است که با نیازهای حال و آینده بشر سازگار باشد» (نوری، ۱۳۸۴: ۵). با توجه به اهمیت و مزایای صنعت گردشگری و نیز رتبه پنجم ایران در جاذبه‌های طبیعی و رتبه دهم در جاذبه‌های باستانی و تاریخی، می‌توان گفت صنعت گردشگری در ایران از مزیت ویژه‌ای برخوردار است. استان کرمان به‌عنوان پهناورترین استان کشور و با داشتن تاریخی کهن، فرهنگی غنی و معماری سازگار با اقلیم و به سبب مزیت بالا در زمینه گردشگری مورد توجه گردشگران داخلی و خارجی بوده است. از طرفی این استان با دارا بودن جغرافیا و اقلیم متنوع، تنوع ارتفاعی و داشتن ساختارهای زمین‌شناسی و مناظر طبیعی از جذابیت‌های فراوانی برخوردار است. همچنین جاذبه‌های گردشگری تاریخی متنوعی در سطح این استان وجود دارد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۲). علی‌رغم مزیت‌ها، وضعیت گردشگری در استان کرمان مناسب نیست. هدف این نوشتار ارائه توصیه‌هایی برای توسعه گردشگری پایدار در استان کرمان است.

توسعه پایدار گردشگری

توسعه پایدار گردشگری عبارت است از گسترش صنعت گردشگری و جذب گردشگران به کشور با استفاده از منابع موجود، به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامع و انتظارات گردشگران، بتواند وحدت، یکپارچگی، هویت فرهنگی، سلامت محیط زیست، تعادل اقتصادی و رفاه مردمان کشور و میهمانان آن‌ها را به‌طور متوازن و پیوسته در حد بهینه تأمین

کند (الوانی و پیروز دخت، ۱۳۸۵: ۱۳۲-۱۳۱).

در تعریف گردشگری پایدار سه عامل مهم مورد تأکید قرار می‌گیرد که عبارتند از:

• **کیفیت:** گردشگری پایدار می‌تواند تجربه‌ای با کیفیت بالا به گردشگر بدهد و همچنین باعث بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان شود و کیفیت محیط را نیز حفظ نماید.

• **حفظ و دوام:** گردشگری پایدار دوام منابع طبیعی که اساس و پایه وجود آن بوده است را به دنبال دارد. همچنین حفظ و دوام فرهنگ جامعه میزبان را که منشأ تجربیات ارزنده آن می‌شود، تضمین می‌کند.

• **تعالی:** گردشگری پایدار بین نیازهای صنعت گردشگری، حمایت از محیط زیست جامعه محلی نوعی تعادل و توازن برقرار می‌کند.

در گردشگری پایدار بین هدف‌های متقابل مشترک گردشگران، جامعه میزبان و مقصد یا محلی که پذیرای افراد است، نوعی همکاری و اشتراک مساعی به وجود می‌آید، درحالی‌که در گذشته این عوامل دارای هدف‌های متفاوت و گاهی متضاد بودند (لی، ۱۳۸۳: ۲۷-۲۸).

سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۰۴ شاخص‌های گردشگری را تعریف کرده که شامل شاخص‌های گزینش شده درباره پایداری است. فهرست جدید سازمان جهانی گردشگری شامل حدود ۵۰ مسئله اصلی پایداری و شاخص‌های پیشنهادی جهت اندازه‌گیری مسائل است. مسائل پایداری در ابعاد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، محیطی، مدیریتی و جهانی گروه‌بندی شده‌اند و دامنه وسیعی از موضوعات از رضایت جامعه محلی تا مدیریت منابع طبیعی، فصلی بودن، اشتغال، امنیت و بهداشت، فرایند برنامه‌ریزی و غیره را شامل می‌شود. این فهرست مسائل و شاخص‌های آن‌ها، یک نسخه برای مدیران گردشگری نیست، بلکه راهنمایی برای انتخاب مرتب‌ترین مسائل به مقصد و داشتن دیدگاه روشن از کاربرد شاخص‌ها و روش‌های اندازه‌گیری آن‌ها است.

چالش‌ها و راهکارهای توسعه پایدار گردشگری استان کرمان

برخی از چالش‌های توسعه پایدار گردشگری

بین بخشی در برنامه‌های سازمان‌های ذی‌ربط قرار گیرند. از این‌رو نتایج پژوهش حاضر که در یک بستر تعاملی و از متن جامعه مورد مطالعه به دست آمده می‌تواند گام اولیه و مؤثری در این راستا باشد.

تشکیل کمیته کاربست علمی و پژوهشی گردشگری

این کمیته می‌تواند متشکل از پژوهشگران حوزه گردشگری استان کرمان و مسئولان اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری باشد که هدف اصلی آن پیگیری اجرایی شدن پژوهش‌هایی است که در این زمینه انجام شده است. کارکرد دیگر این کمیته، استخراج خلاصه اجرایی از پژوهش‌های انجام شده با همکاری پژوهشگر و پیگیری اجرای نتایج این پژوهش‌ها و اخذ بازخورد از روند اجرای آن‌هاست. این کمیته می‌تواند زیرمجموعه بخش پژوهشی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان باشد. با توجه به سه حوزه کاری اداره کل، این

با واقعیت نیست و حوزه تبلیغات و اطلاع‌رسانی در این زمینه موفق نبوده است. سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار گردشگری در گام اول مستلزم شناخت مسائل و چالش‌های این حوزه است. از این جهت نوشتار حاضر سعی دارد توصیه‌هایی در این زمینه ارائه نماید. با توجه به حضور و مشارکت کنشگران متعدد از حرفه‌ها و صنف‌های مختلف در زمینه گردشگری، تعدد موضوعات مرتبط با گردشگری و همچنین تنوع جاذبه‌های گردشگری استان کرمان و سیاست‌گذاری در این حوزه مستلزم به کاربردن رویکرد مشارکتی و شنیدن صدای کنشگران مختلف و توجه به مسائل متنوع این حوزه است. با توجه به ماهیت بین بخشی صنعت گردشگری، برخی از چالش‌های شناسایی شده در این پژوهش، نیازمند بررسی و سیاست‌گذاری بلندمدت هستند و از حوزه کار اداره کل میراث و فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به‌طور خاص خارج هستند و مستلزم انجام اقدامات زیربنایی و بین بخشی می‌باشند که باید بر اساس همکاری

کرمان مرتبط با مسائل و موضوعات گردشگری و برخی مرتبط با فرایند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در زمینه گردشگری هستند. فقدان برنامه استراتژیک، کاستی‌های برنامه‌های عملیاتی، ناهماهنگی در همکاری بین سازمان‌های دولتی ذی‌ربط در صنعت گردشگری، محدودیت اطلاعات جغرافیایی و خدماتی، اعمال سلیقه مدیران گردشگری، ضعف استفاده از متخصصان در برنامه‌ریزی، عدم حمایت از سمن‌های فعال در این حوزه از جمله چالش‌های فرایندی و رویه‌ای مرتبط با توسعه پایدار گردشگری هستند. بلااستفاده ماندن مزیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری، کمبود نقدینگی، ضعف ایمنی وسایل نقلیه و جاده‌ها، بُعد مسافت اقامتگاه و جاذبه‌های گردشگری، عدم وجود سامانه یکپارچه معرفی امکانات اقامتی استان، بالا بودن هزینه اقامت از جمله چالش‌های صنعت گردشگری و خدمات مرتبط با آن هستند. بسیاری از جاذبه‌های گردشگری استان کرمان ناشناخته مانده و تصویری که از استان کرمان در بین گردشگران داخلی و خارجی وجود دارد منطبق

گردشگری پایدار بین نیازهای صنعت گردشگری، حمایت از محیط زیست جامعه محلی نوعی تعادل و توازن برقرار می‌کند. در گردشگری پایدار بین هدف‌های متقابل مشترک گردشگران، جامعه میزبان و مقصد یا محلی که پذیرای افراد است، نوعی همکاری و اشتراک مساعی به وجود می‌آید، درحالی‌که درگذشته این عوامل دارای هدف‌های متفاوت و گاهی متضاد بودند.

کمیته باید بر سه موضوع، میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری متمرکز باشد.

تشکیل جلسات مشاوره سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای تدوین برنامه توسعه گردشگری پایدار استان کرمان

برای تدوین برنامه توسعه گردشگری پایدار استان کرمان، چندین جلسه کارشناسی و مشاوره با مشارکت کمیته کاربست پژوهشی و کارگروه توسعه گردشگری استان تشکیل شود. اعضای این جلسه‌ها می‌تواند متشکل از افراد زیر باشد:

۱. مقامات اجرایی حوزه گردشگری و سایر سازمان‌های ذی‌ربط،
۲. متخصصان دانشگاهی،
۳. فعالان بخش خصوصی گردشگری،
۴. سازمان‌های مردم‌نهاد،
۵. راهنمایان گردشگری،
۶. چند گردشگر که به استان کرمان سفر کرده‌اند.

دستور جلسه را می‌توان بر اساس چالش‌ها و توصیه‌های شناسایی شده در این پژوهش تعیین کرد. جلسات به صورت متوالی برگزار شده و ضبط می‌شوند. افراد دیدگاه‌های یکدیگر را نقد و ارزیابی کرده و دیدگاه‌های تکمیلی ارائه می‌دهند.

طراحی سازوکار نظارتی، گزارش‌گیری و گزارش‌دهی در حوزه گردشگری

حرکت در مسیر توسعه پایدار گردشگری استان کرمان، بدون وجود سازوکار نظارتی، گزارش‌گیری و گزارش‌دهی به نتیجه مطلوب نخواهد رسید. از این رو در کمیته کاربست پژوهشی و کارگروه توسعه گردشگری استان، باید چنین سازوکاری طراحی شود و ذی‌نفعان

حوزه گردشگری موظف به ارائه گزارش‌های دوره‌ای شش‌ماهه باشند. نتایج این گزارش‌ها را می‌توان از طریق اعلام رسمی در شورای برنامه‌ریزی استان و از طریق رسانه‌ها منتشر کرد. نتایج این گزارش‌ها می‌تواند انگیزه کافی را برای فعالان گردشگری فراهم نمایند و باعث رونق صنعت گردشگری استان شوند.

طراحی مسیرهای چندگانه گردشگری استان

علاوه بر این به لحاظ موضوعی باید مسیرهای چندگانه گردشگری استان کرمان را به گونه‌ای طراحی کرد که جاذبه‌های متنوع طبیعی و محیط‌زیست در مسیرهای گردشگری باشد و در عین حال چالش‌های مرتبط با اقامت، تغذیه، حمل‌ونقل، ایمنی، امکانات رفاهی، تفریح و سرگرمی، آموزش و راهنمایی گردشگران، تبلیغات و اطلاع‌رسانی، توجه به مقتضیات و مسائل فرهنگی و محلی هر مسیر گردشگری و رعایت مسائل محیط زیستی هر مسیر شناسایی و حل‌وفصل شود. با توجه به حوزه استحفاظی هر مسیر گردشگری، کمیته هماهنگی متشکل از فرمانداران، بخشداران، شهرداران، شوراهای شهر و روستا با همکاری اصناف مرتبط با گردشگری، رسانه‌ها و سمن‌های آن مسیر وظیفه ساماندهی و مدیریت آن مسیر گردشگری را بر عهده داشته باشند. این مهم می‌تواند هم‌افزایی لازم برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری استان را در مسیرهای مختلف فراهم نماید؛ این مسیرها می‌توانند به‌عنوان مثال، شامل: **مسیر اول؛** کرمان- ماهان- سیرج و شهدا، **مسیر دوم؛** کرمان- ماهان-راین- دلفارد و جیرفت، **مسیر سوم؛** کرمان- ماهان- دهبکری-

جیرفت- کهنوج و در ادامه، مسیر بندرعباس، **مسیر چهارم؛** کرمان- ماهان- بم و در ادامه مسیر زاهدان، **مسیر پنجم؛** انار- رفسنجان- کرمان- ماهان، **مسیر ششم؛** کرمان- نگار- بافت- ارزوئیه، **مسیر هفتم؛** کرمان- بردسیر- سیرجان و مسیرهای غیره باشد. **///**

منابع و مأخذ

۱. الوانی، سید مهدی و پیروز بخت، معصومه (۱۳۸۵) فرایند مدیریت جهانگردی، تهران: دفتر کتاب‌های فرهنگی.
۲. کریمی، صادق، غضنفر پور، حسین، حسام پور، امیر (۱۳۹۷) «پهنه‌بندی اقلیم گردشگری در راستای توسعه گردشگری شهری مطالعه موردی: شهرهای استان کرمان» گردشگری و توسعه، دوره ۷، شماره ۱، ۱۰۱-۱۱۷.
۳. نوری، نورالدین (۱۳۸۴) بررسی سیاست‌های دولت در توسعه صنعت گردشگری و ارائه الگوی پایدار در توسعه گردشگری، رساله دکتری دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
4. Liu, Chui-Hua, Tzeng, Gwo-Hshung, Lee, Ming-Huei, Lee, Po-Yen (2013) "Improving metro-airport connection service for tourism development: Using hybrid MCDM models"- Tourism Management Perspectives, Vol 6, pp 95-107.
5. Waligo, V. M. Clarke, J. & Hawkins, R. (2013) "Implementing sustainable tourism: A multi-stakeholder involvement management framework". Tourism Management, 36, 342-353.
6. Yng, Yang, Fik, Timothy (2014) "Spatial effects in regional tourism growth" Annals of Tourism Research, Vol, 46, pp 144-162..